

RELIGIONSPSYKOLOGI SOM TEMA

Peter la Cour og Jan Tønnesvang

Religion fylder meget i det offentlige rum og den politiske debat i disse år. Migration og oplevelser af meningstab på mange niveauer har bidraget til, at emnet er blevet (gen)aktualiseret som både en faktor i konfrontationer mellem grupperinger af mennesker og en faktor i menneskers oplevelse af tilhør, identitet, mening og sygdomshelbredelse. Sideløbende har man siden slutningen af 1900-tallet set en fornyet international forskningsinteresse for religionspsykologi med stor konferenceaktivitet, publikation og etablering af nye videnskabelige tidsskrifter. I de psykologiske forskningsmiljøer i Danmark har man gennemgående været mere forbeholden over for at beskæftige sig med emnet, og når enkelte personer har gjort dette, har det fortrinsvist været ved deltagelse i miljøer uden for de eksisterende psykologvidenskabelige miljøer, på det seneste fx i forbindelse med satsningsområdet *Religion i det 21. Århundrede* ved Københavns Universitet (2002-2006) og de to satsningsområder *Religiøs Narrativitet, Kognition og Kultur* (2001-2004) og *Religion, Kognition og Kultur* (2005-2008) ved Det Teologiske Fakultet, Århus Universitet.

På redaktionen i *Psyke & Logos* har vi derfor besluttet at lave dette temanummer om religionspsykologi som en opfølgning på temanummeret om »Det hellige« fra 1990. Og for at skærpe den faglige ekspertise i den ansvarlige redaktionstrup har vi inviteret religionspsykolog Peter la Cour med som gæsteredaktør. Målet med temanummeret består dels i at gøre status på centrale dele af den internationale og nationale religionspsykologiske forskning og dels i at gøre det muligt for de, som aktuelt forsker i emnet eller arbejder med det i professionssammenhæng eller på anden vis er fagligt optaget af det, at bidrage med deres indsatser inden for området.

Med dette for øje har vi sigtet mod at dække det religionspsykologiske område bredt, med såvel teoretiske som empiriske forskningsarbejder inden for den aktuelle internationale og nationale religionspsykologi, med artikler af review-karakter, artikler med samfundsmæssigt perspektiv, artikler, der er psykologisk praksisrelevante, artikler, der problematiserer eksisterende forhold, samt artikler, der rejser kritiske og konstruktive metodediskussioner.

Det er vores forhåbning, at vi med en sådan version af et temanummer om religionspsykologi både kan bidrage til at stimulere forskningen i emnet inden for de psykologiske miljøer og samtidig kan bidrage til at synliggøre mulige nye veje for tværvideenskabelige og tværfaglige forbindelser til andre miljøer og professioner.

Religionspsykologiens historie er både spændende og mangesidet. Den skal dog ikke omtales i denne indledning, da det netop er denne, der er emnet for den første artikel, der således også fungerer som en psykologfaglig introduktion til området. Artiklen er forfattet af temanummerets ene redaktør, Peter la Cour. Introducerende er også Ole Vedfelt's oversigtsartikel over religiøse højdepunktsoplevelser (mystik-oplevelse) og psykologiens forsøg på at indfange disse i teoretiske rammer. Temanummerets anden redaktør, Jan Tønnesvang bidrager derefter sammen med Karsten Bidstrup Skipper med en indplacering af religionspsykologien i en videnskabsteoretisk og metodemæssig referenceramme, baseret på Ken Wilbers tænkning som afsæt for analyse og diskussion af nogle af de nutidige, religionsvidenskabelige og -psykologiske problemstillinger i en non-reduktionistisk begrebsramme.

Efter disse mere introducerende artikler tager vi hul på den brede vifte af forskelligartede bidrag, der til vores store glæde er med i nummeret. I en tid, hvor forskningen i stigende grad opfordres til at gå internationale veje, er det ikke mindst godt at se, at sådanne veje peger i to retninger i den forstand, at det faktisk er lykket for os at få en række af de udenlandske top-forskere inden for det religionspsykologiske felt til at bidrage med artikler. Disse forskeres artikler er som de eneste i nummeret formuleret på et andet sprog end dansk. Den første er skrevet af Kenneth Pargament og Hisham Abu Raiya, hvor Pargament er det absolutte hovednavn i etableringen og den aktuelle udvikling inden for forskningsfeltet religiøs coping. I deres artikel fremlægger de en oversigt over området, som det ser ud netop nu.

I europæisk religionspsykologi udmærker belgierne fra universitetet i Leuven sig med en årelang forskning omkring »The Post-Critical Belief Scale« – et spørgeskema, der er udviklet ud fra amerikaneren David Wulffs systematisering af trosliv. I artiklen herom i dette nummer fremlægges en oversigt over, hvad denne forskning har bragt med sig af resultater. Artiklen er forfattet af den nuværende forskningsgruppe i feltet: Bart Duriez, Jessie Dezutter, Bart Neyrinck og veteranen Dirk Hutsebaut, der er ophavsmand til skalaudviklingen. Det står alle frit for at forsøge sig med en dansk udgave af religionsskalaen.

Vores tredje udenlandske bidragsyder er Robert Emmons, der er et hovednavn inden for den religionspsykologiske motivationsforskning, og som har bidraget væsentligt til den empiriske forskning i ultimative anliggendes betydning i den menneskelige livsforvaltning. I artiklen sammenfatter Emmons bredt sit arbejde omkring religiøs stræben og præsenterer samtidig væsentlige problemstillinger i religionspsykologien, som den for tiden tager sig ud i USA.

Den sidste internationale bidragsyder er fra Norge, hvor den kliniske religionspsykologi gennem mange år har haft mulighed for at udvikle sig både teoretisk og praktisk ved behandlingsinstitutionen Modum Bad. Der har man for nyligt arbejdet med behandlingsmodellen »Vitaprojektet«, der integrerer psykoterapi med praktisk religionspsykologi. I artiklen præsenterer Arne

Austad og Gry Stålsett denne model i teoretisk referenceramme, og de fremlægger nogle behandlingsmæssige erfaringer med den. Dette følges op af en anden art klinisk artikel, hvor teologen Helle Møller Jensen og psykologen Steen Peter Nielsen præsenterer og fremlægger erfaringer fra deres fælles terapeutiske arbejde på en palliativ afdeling. Fællesområdet er forankret i kropsmetaforik, og erfaringerne med dette fører dem videre til en række teoretiske overvejelser.

Kliniske og sundhedspsykologiske overvejelser gøres også i Christina G. Pedersens, Heidi F. Pedersens og Bobby Zachariaes artikel om tro, eksistenstanker og livskvalitet hos kræftpatienter. Artiklen præsenterer den aktuelle udgave af området og opridser en række forskningsmæssige udfordringer, der melder sig, når en dansk baseret forskning igangsættes med en sådan agenda. Vanskeligheder ved sundhedspsykologisk forskning i religions/spiritualitetsområdet er også emnet for Peter Elsass, Jessica Carlson, Kristian Jespersen og Kalsang Phuntsoks artikel, der fremlægger forskning omkring Tibetansk buddhisme som copingmekanisme, men som ellers især diskuterer metodemæssige vanskeligheder ved netop sådan en forskning. Dernæst tager Line T. Bjerrisgaard og Armin W. Geertz de kritiske briller frem, når de i detaljer gennemgår og kritiserer tre undersøgelser over fjernforbøns virkning på somatisk syge patienter og diskuterer dette i forhold til nogle principielle aspekter forbundet med forskningen i dette.

Med de to følgende artikler er vi tilbage ved nogle forhold af mere basalvidenskabelig karakter. Henrik Høgh-Olesen bidrager med en evolutions-teoretisk overvejelse af »offeret« – hvorfor og hvordan denne specifikke menneskelige adfærd evolutionært kan begribes i dens for-former. Uffe Schjødt bidrager med en ajourført oversigt (og kritik af) hidtidige neuroteologiske fund og præsenterer forskning, der forsøger at komme ud over de mest kritisable faldgruber i feltet.

To artikler kigger på det religiøse i det moderne arbejdsliv. Jørn Bjerre præsenterer Emile Durkheims teorier om forholdet mellem individet og kollektivet og benytter denne teori til analysen af et specifikt lederudviklingsprogram. Karen Lisa Salamon ser i sin artikel kritisk på samme fænomen, i form af spiritualiseringen af moderne virksomhedsideologi, som hun mener intimiserer arbejdslivet.

Dernæst kommer tre artikler, der på hver sin måde overvejer forholdet mellem det religiøse og det videnskabelige domæne. Erik Schultz overvejer i sin artikel, om grænsen mellem religion og videnskab nu også er så knivskarp, som det ofte hævdes af videnskaben. Christian Huitfelt undersøger og finder i sin artikel om radikale meditationsoplevelser, at indholdet af disse oplevelser ikke, som det ofte påstås, er den psykologiske videnskab fremmed, og han mener, at de bør kunne integreres i fagspsykologien. Jakob Skov Knudsen argumenterer i sin artikel med basis i Gregory Bateson for, at det spirituelle er en naturlig og virkelig del af den reale verdens relationelle mønstre.

Til sidst åbner vi op for nogle mulige perspektiveringer i grænselandet til religion. Mona El Moutamid overvejer forholdet mellem kunstoplevelsen og den religiøse oplevelse og finder belæg for en stor fællesmængde. Jens Grundahl fremlægger og diskuterer forskningen omkring to omdiskuterede områder: nærdødsoplevelserne og Maria-åbenbaringerne i Medjugorje. Endelig stiller Ulla Böwadt spørgsmålet til grænserne mellem parapsykologi og religion og spørger, hvorvidt parapsykologien selv er blevet en religion for nogle.

Under strengen har vi denne gang tre anmeldelser, hvoraf den første er om Sam Harris' bog: *Troens fallit – religion, terror og fornuftens fremtid*. Anmeldelsen er skrevet af Heidi Frølund og bogen er netop oversat til dansk. Den næste anmeldelse er om bogen *Efter folkedrab: en flerfaglig undervisningsbog*, som er redigeret af Thomas Brudholm og Marting Mennecke, og som anmeldes af Johannes Lang. Det sidste ord i denne omgang overlades til Hroar Klempe, der anmelder det forrige temanummer i Psyke & Logos om Musik og Psykologi

Med undtagelse af de tre anmeldelser under strengen har alle de her trykte artikler været igennem anonymt peer-review, og redaktørerne takker på det varmeste de involverede reviewere. Deres arbejde har været af uvurderlig betydning for kvalitetsvurdering, udvælgelse og vægtning af bidrag, konstruktiv kritik og forslag til forbedringer af manuskripterne.

Københavns Universitets satsningsområde »Religion i det 21. Århundrede« – i hvis skriftserie dette temanummer også indgår – takkes mange gange for økonomisk støtte til Peter la Cours deltagelse i redaktionsarbejdet med temanummeret.